

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKÝCH DĚJIN
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
tel.: (+420) 221 619 204
e-mail: ucd@ff.cuni.cz

Posudek diplomové práce

Bc. Cyril MRÁZEK

Komunity bekyň ve městech regionu *La Flandre romane* v pozdním středověku

Ústav světových dějin FF UK Praha 2021, 120 stran

Cyril Mrázek se ve své diplomové práci věnuje komunitám bekyň v prostoru Francouzských Flander na rozhraní dnešní severní Francie a Belgie. Jejím cílem je ucelená představa o životě této specifické laické komunity z hlediska sémiologie středověké kultury, genderu a sociálních vztahů. Nutno předeslat, že takový cíl je velmi ambiciózní a práci, vzhledem k jejímu rozsahu a možnostem, je třeba posuzovat spíše jako sondu do této komplexní problematiky.

STRUKTURA A OBSAH

Její těžiště představuje analýza tří různých druhů pramenů. Prvním z nich jsou spisy Gilberta z Tournai a Gillese Li Muisis, které bychom řadili k narativním pramenům s literární ambicí. Dopisy dokumentující činnost bekináže v Lille, což jsou dokumenty spíše administrativní povahy, tvoří druhou analyzovanou složku. Třetím zkoumaným pramenem je soška piety z města Douai, považovaná za hmotný doklad specifické zbožnosti bekyň. Tato různorodost nutně vyvolává otázku, zda se podaří na základě takových střípků poskládat alespoň částečný obraz života bekyň v daném regionu. Autor se v tomto ohledu musel vyrovnat s rozdílnou metodologií při zpracování a vyhodnocování těchto různorodých pramenů.

Zmíněným rozborům předchází úvodní tři části, věnované nejprve vymezení pojmů, posléze typologické analýze zdrojů, které o flanderských bekyních vypovídají, a nakonec, dalo by se říci, případové studii, v níž autor konfrontuje svůj přístup se syntetickou prací Jacquese Toussaerta věnované náboženskému cítění ve Flandrech v pozdním středověku. Definice bekyň je v první úvodní části naprosto klíčová, ovšem vyznívá poněkud povrchně („ženy, které vědomě žily zbožným laickým životem a zjevně se identifikovaly s touto myšlenkou, bytí ‚bekyněmi‘“; s. 11). Z úvodních pasáží i z následujícího textu práce také není jasné, zda se autor chce dobrat reálného života komunit bekyň či zda jen nepracuje s „diskursem“ jejich bytí, který se odráží v pramenech. Cyril Mrázek si je této odlišnosti naprosto vědom, ale zdá se, jako by váhal, který z těchto obrazů nakonec hodlá

zrekonstruovat. Autor také upřesňuje pojem bekináž¹ a region Francouzských Flander,² možná by nebylo v této souvislosti na škodu vysvětlit čtenářům práce, v jakém smyslu a rozsahu chápe též termín Nizozemí, se kterým se v textu také často setkáváme. Celkově se při určování základních pojmů snaží být obezřetný, což je zajisté správné, někdy to však působí lehce zmatečným dojmem.

V úvodních částech nalezneme velké množství křížových odkazů, jež navozují očekávání toho, co bude v textu následovat. Podle mého soudu by struktura práce přispěla tyto preliminární útvary, ať už se jedná o historiografické přehledy či části věnované jednotlivým typům pramenů, více propojit navzájem. U některých z nich není jasná návaznost na samotný rozbor pramenů, který tvoří jádro práce – jsou to spíše takové upoutávky na rozbor, které budou následovat. Kapitola věnovaná rozboru klíčové monografie Jacquese Toussaerta se pak úvodním statím poněkud vymyká. Její zařazení má své opodstatnění, protože kniha o náboženském cítění středověkých Flander představuje vhodný komparační potenciál pro předloženou práci, ačkoli se rozebíraná publikace dotýká bekyň pouze okrajově (autor to sám přiznává na s. 50). Rozbor Toussaertova díla by byl užitečný potud, pokud by s ním autor pracoval nebo se vůči němu vymezoval i v dalších částech diplomové práce. K tomu však bohužel nedochází, a tak třetí část působí jako přílepek, který sice tematicky s problematikou bekyň souvisí, ale mohl by stát samostatně.³ Toussartův text byl nesporně důležitý pro autora samotného, aby si ujasnil téma své práce a aby o něm přemýšlel – otázkou zůstává, jak je to moc sdělné či sdělitelné pro koncového čtenáře diplomové práce, zvláště když není příliš obeznámen s obsahem rozebírané syntézy.⁴

Kapitoly 4, 5 a 6, jak už jsem uvedl, tvoří jádro celé diplomky. Autor se zde mohl soustředit na samotnou analytickou práci s prameny, kterou, podle mého soudu, nejlépe zvládl ve čtvrté a páté části. Dostáváme se zde k původnímu (byť již vydanému) materiálu, na němž mohl diplomant leccos o životě flanderských bekyň ukázat. Z polemických textů Gillese Li Muisis a Gilberta z Tournai vyplývají limity poznání o této nevšední sociální skupině dané specifičností žánru. Autor poukazuje na společné a rozdílné rysy těchto narativně-literárních pramenů i na rozdílnou zkušenost obou literátů s komunitami zbožných žen. V případě prvního autora se pak (při čtení textu na s. 65) nabízí otázka, zda Gilles Le Muisis neupřednostnil dobový diskurs o bekyních před vlastní zkušeností (francouzsky řečeno „ouï-dire“ před „vu“) zkrátka proto, že to bylo obvyklé pro žánr jeho textu a pro jeho literární praxi.

V kapitole o bekináži v Lille se autor mohl opřít o výzkum Penelope (Penny) Galloway. Dokázal zde svým způsobem mikrohistorickou sondou do procesu obsazování správcovského úřadu částečně popsat fungování instituce a kompetenční spory jejích zakladatelů. O každodenním životě bekyň ve městě to sice mnoho nevypovídá, ale z celkového hlediska to představuje cenný prvek pro vytčený cíl práce, a tak rozbor lillských dopisů představuje její nejzdařilejší část. Škoda jen, že autor je až příliš opatrný a vytěžené poznatky se pokouší dále interpretovat pouze v lehce psychologizující rovině (s. 87). Přesvědčivěji vyznívá interpretace z hlediska genderu (část 5.3.2), kde autor skrze lillské dopisy představuje obraz neproniknutelné bariéry, jež oddělovala skupiny „zbožných žen“ od zbytku

---

¹ Zde bych si dovolil podotknout, že by se spíše hodilo mluvit o bekinážích v ženském rodě. To je čistě morfologická poznámka: pokud je mi známo, neexistuje v češtině – na rozdíl od francouzštiny – maskulinum končící na -áž

² Nabízí se otázka, proč nebylo toto označení použito přímo v názvu práce, když se s ním po celou dobu operuje.

³ Autor přiznává, že základ třetí části vznikl samostatně jako klausurní práce. Její integrace do diplomové práce mi připadá přesto užitečná, měla by však být více propojena s jejím zbytkem.

⁴ Tak trochu to dokumentují slova ze závěru 3. kapitoly: „... tato kapitola sice formátem připomíná kritiku vědeckého díla, ale tou rozhodně není a nejspíš být ani nemůže“ (s. 37)

společnosti (s. 90). Myslím, že v tomto ohledu není přílišná skromnost a opatrnost, vyjádřená v závěru části na s. 92, na místě.

Poslední, šestá část nás zavádí do jihoflanderského Douai, pro velké množství bekináží zcela klíčového centra tohoto sociálního fenoménu. Autor se soustřeďuje na hmotné a zároveň symbolické doklady zbožnosti těchto laických uskupení. Po představení urbánního kontextu a výběru jedné konkrétní bekináže však přechází k analýze předmětu, který z tohoto prostředí nepochází. Spojitost bekináže Bernarda Pilate v Douai s dřevěnou sochou piety z konventu černých sester v Tournai zde není dostatečně zdůvodněná.⁵ Metodika této poslední části mi proto připadá trochu nejasná, a to z následujících důvodů:

1) Popis a analýza jednoho uměleckého artefaktu vyžadují poněkud jiná metodologická východiska (ikonologie, komparace s dalšími uměleckými předměty tohoto typu), která jistě nemohou být v silách autora a jeho práce.

2) Nelze vidět spojitost mezi jednou dochovanou soškou vzácného typu a širokým spektrem fenoménu bekyní a jejich zbožností ve Francouzských Flandrech.

3) Ačkoli se popis artefaktu opírá o práci Joanny E. Ziegler, nelze předjímat, co by dále o tomto autorka napsala.⁶

Samotný závěr celé diplomky pak zní poněkud defetisticky v protikladu s úsilím, které diplomant na její tvorbu vynaložil. Snahu zachytit sociální skupinu bekyní na určitém území s vědomím metodologických a heuristických limitů by šlo podle mého soudu deklarovat jasněji. V této souvislosti se domnívám, že „pohyblivost historie“ ve srovnání se statikou zdrojů jejího poznání nemůže být klíčem k úspěšné syntéze roztržitých pramenných dokladů, které práce představuje. Naopak tvrzení, že hlavní roli v bádání hrála „samotná společnost a její kultura“ (s. 106) je nesporně pravdivé, ale poněkud banální. Popsat dynamiku životní zkušenosti bekyní Francouzských Flander z hlediska několika analyzovaných pramenů je zkrátka podle mého soudu nedosažitelnou metou. Jejich výběr se bohužel nepodařilo na začátku, v průběhu ani v závěru práce obhájit, stejně jako syntetizovat poznatky z nich získané. Místo celkového obrazu bekyní ve Francouzských Flandrech tak práce představuje několik více či méně úspěšných sond do jejich života. Právě tyto rozborů (s výjimkou zmíněné piety) byly prováděny na velmi vysoké úrovni s patřičnou erudicí. Zkráceně řečeno, předkládaná diplomová práce je dobrou analýzou, ale horší syntézou.

FORMÁLNÍ STRÁNKA

Po formální stránce není třeba práci nic podstatnějšího vytýkat. Přílohy, jež reprodukují text tří dopisů z Lille, jsou jistě užitečné, i když se vlastně jedná o pouhý přepis z již vydané edice dokumentů. Jejich případný (klidně i přibližný) překlad do češtiny by byl pro česky napsanou práci přidanou hodnotou.

Autor prokázal též solidní orientaci v odborné literatuře k tématu i k metodologickému ukotvení své práce. V přehledu bibliografie bych raději uvítal oddělit prameny od sekundární literatury.

Text diplomové práce je velmi čtivý a po stylistické stránce odpovídá odborným standardům. Rušivých chyb je v textu pomálu, kromě již výše naznačených bych si dovolil upozornit jen na pár drobností: Dunkerque místo Dankerque (14); vjem místo vněm (43 an.); „(časové) tropy“ jsou rodu mužského

⁵ „Tento drobný dřevěný artefakt... mohl být velice podobný tomu, u kterého se měl modlit bekyně z bekináže Bernarda Pilate“ (s. 97). To mi připadá málo. Není znám ani vztah tzv. černých sester k celkovému pojmu bekyní, který se zdá být problematický (viz úvod, s. 11), ale v této poslední části se mu již autor nevěnuje.

⁶ Problematická je v tomto ohledu věta: „Ziegler by pomocí ikonografie z předcházejícího popisu piety vyvodila, že sousoší zobrazuje erotický vztah Marie ke Kristu“ (s. 100). Zde přeci žádné „kdyby“ nemůže platit.

(tedy „s tropy“, nikoli „s tropami“ – s. 47, 86 aj.); sloveso „soustředit se“ je dokonavé (výraz „budeme se soustředit“ je hovorový); historik Jan Demulyn je ve skutečnosti Jan Dumolyn. Jistě by se našly další překlepy či chyby v interpunkci, to však nepovažuji za podstatné.

OTÁZKY DO DISKUSE

V čem byly bekyně a bekináže ve Francouzských Flandrech specifické oproti ostatním regionům v Evropě? Má toto vymezení nějaký specifický důvod, který vyplývá ze zkoumaných pramenů?

Lze souhlasit s tvrzením, že výjimečnost bekyň tohoto regionu se projevuje mimetickou performancí textů (s. 105). Zkoušel jste během přípravy srovnávat bekyně Francouzských Flander s laickými komunitami téhož druhu v jiných regionech?

Jestliže byly bekyně pisatelky dopisů (viz kap. 5), šlo by zhodnotit na základě toho, co jste zkoumal, úroveň jejich gramotnosti (ve smyslu anglického *literacy*)?⁷

ZÁVĚR

Na závěr mohu konstatovat, že práce Cyrila Mrázka o komunitách bekyň ve Francouzských Flandrech má svůj význam v tom, že na základě několika konkrétních pramenných sond přibližuje problematiku ženských laických komunit, vnitřní dynamiku jejich fungování a dává nahlédnout do jejich myšlenkového světa. Ke skládání uceleného obrazu o bekyních ve Flandrech tento pokus sice nestačí, ale rozhodně k němu pozoruhodným způsobem přispívá. S ohledem k tomuto konstatování a k výše uvedeným výtkám doporučuji diplomovou práci Cyrila Mrázka k obhajobě a hodnotím ji jako **velmi dobrou**.

V Praze dne 1. září 2021

Mgr. Jaroslav Svátek, PhD.

Ústav českých dějin FF UK

---

⁷ Zde narážím na výzkumy prováděné v severněji položeném Nizozemí, viz práce S. Corbellini nebo M. Hoogvliet.